

## **СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО**

**Білоусова Н.О.**

*кандидат юридичних наук,  
доцент кафедри цивільного і трудового права,  
Київський національний економічний університет  
імені Вадима Гетьмана*

### **ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Перед національними вищими навчальними закладами сьогодні стоїть непроста задача стати активним учасником інноваційних відносин, створюючи конкурентоспроможні наукові результати та комерціалізуючи їх у національній економіці. Новий Закон України «Про вищу освіту»[1] вніс суттєві зміни у правове становище державних вищих навчальних закладів як учасників господарських відносин через більш чітке визначення автономії вищого навчального закладу, розширення прав у майновій сфері, закріплення за державним ВНЗ здатності бути суб'єктом майнових прав інтелектуальної власності тощо. Однак, надані Законом можливості можуть бути повністю заблоковані через неузгодженість законодавства, яке формує правове поле діяльності державних ВНЗ.

Так, на сьогоднішній день в законодавстві чітко не визначено статус державного вищого навчального закладу як суб'єкта господарювання. Бюджетний кодекс України (далі – БК України)[2] або інший законодавчий акт не відносить прямо державний ВНЗ до бюджетних установ. Лише у частині 3 статті 13 БК України згадуються вищі навчальні заклади у контексті розпорядження власними надходженнями бюджетних установ. При цьому наразі у Реєстрі неприбуткових установ та організацій [3] передбачені різні коди для бюджетних установ та вищих навчальних закладів (відповідно коди 0002 та 0014). Основними критеріями віднесення юридичної особи до бюджетної установи відповідно до п.12 статті 2 БК України є неприбутковість діяльності та джерела фінансування: бюджетні установи повністю утримуються за рахунок державного чи місцевого бюджетів.

Закон України «Про вищу освіту» 2002 року [4], який вже втратив чинність, у частині 1 статті 64 передбачав, що фінансування вищих навчальних закладів державної форми власності здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, призначених для фінансування центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, інших центральних органів виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, що надавало державному ВНЗ статус бюджетної установи. Натомість новий Закон України «Про вищу освіту» [1] у частині 1

статті 71 встановлює обмежене фінансування державних вищих навчальних закладів за рахунок коштів державного бюджету (в межах державного замовлення), передбачаючи і інші джерела фінансування.

Таким чином, закріплене диференційоване фінансування державних ВНЗ: за рахунок коштів держбюджету буде фінансуватися оплата послуг з підготовки кадрів на умовах державного замовлення, щодо інших напрямів діяльності, інших видатків, джерелом фінансування може бути господарська діяльність ВНЗ, надання платних послуг, гранти, благодійна допомога, доходи від ендавментів та інші джерела, що не суперечать законодавству. Відповідно до частини 8 статті 71 вказаного вище Закону кошти, отримані вищим навчальним закладом як плата за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів або за надання освітніх послуг, не можуть бути вилучені в дохід державного або місцевих бюджетів.

Наведене вище дозволяє зробити висновок, що чинне законодавство не дозволяє однозначно віднести державний ВНЗ до категорії бюджетної установи, однак наявність такого статусу має серйозне значення, зокрема, для оподаткування результатів його діяльності. Відповідно до статті 133.1.1 Податкового кодексу України (далі – ПК України) [5] платниками податку на прибуток є суб'єкти господарювання – юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами, крім бюджетних установ; громадських об'єднань, політичних партій, релігійних, благодійних організацій, пенсійних фондів, метою яких не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій; суб'єктів господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності. Отже, якщо державний ВНЗ не можна віднести до бюджетної установи, то він не підпадає під названі категорії суб'єктів, які звільняються від сплати податку на прибуток. Саме названі категорії некомерційних суб'єктів господарювання можуть набути шляхом відповідної реєстрації статус неприбуткової установи.

Зауважимо, що після внесення змін до ПК України від 01.01.2015 р. порядок оподаткування доходів неприбуткових організацій став невизначеним, оскільки з Кодексу виключені усі статті, які регулювали особливості оподаткування неприбуткових організацій. Відповідно до роз'яснень Державної фіскальної служби України [6] до внесення змін до Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій [3], починаючи з 01.01.2015 установи та організації, внесені станом на 31.12.2014 до Реєстру та включені до переліку установ та організацій, зазначеного у статті 133.1.1 Кодексу, а також метою яких не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій, продовжують використовувати статус неприбутковості.

Таким чином, за позицією фіскальних органів неприбутковою організацією є не будь-яка некомерційна організація, а лише така, що зазначена у статті 133.1.1 ПК України, і яка включена до Реєстру

неприбуткових установ та організацій. Виходячи із цього, для державного ВНЗ виникає проблема із набуттям статусу неприбуткової установи.

Крім цього, формально не можна віднести державні ВНЗ до некомерційних суб'єктів господарювання. Такий висновок випливає із наступного. Згідно з частиною 1 статті 52 Господарського кодексу України (далі – ГК України) [7] некомерційне господарювання – це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку. Відповідно до частини 1 статті 53 ГК України некомерційна господарська діяльність може здійснюватися суб'єктами господарювання на основі права власності або права оперативного управління. Проте, відповідно до частини 2 статті 70 Закону України «Про вищу освіту» [1] майно закріплюється за державним або комунальним вищим навчальним закладом на праві господарського відання, що безперечно розширює можливості державного ВНЗ щодо розпорядження своїм майном, але входить у протиріччя із названою вище нормою статті 53 ГК України.

Слід зазначити, що відповідно до частини 2 статті 63 вже не чинного Закону України «Про вищу освіту» [4] майно, що закріплене за вищим навчальним закладом державної або комунальної форми власності, а також доходи від використання цього майна закріплювалися за вищим навчальним закладом на правах оперативного управління, що формально дозволяло розглядати державний ВНЗ як некомерційну організацію.

Таким чином, проведений аналіз законодавства дозволяє зробити висновок про невизначеність господарсько-правового статусу державного ВНЗ за чинним законодавством: його не можна чітко віднести ні до бюджетних установ, ні до некомерційних суб'єктів господарювання, що свідчить про нагальну необхідність приведення законодавства у відповідність до змін, запроваджених новим Законом України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року.

#### **Список використаних джерел:**

1. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року // *Голос України*. – 06.08.2014. – № 148.
2. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року // *Урядовий кур'єр*. -17.08.2010. – № 151.
3. Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій, затверджено Наказом Міністерства фінансів України 24.01.2013 № 37, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14.02.2013 за N 267/22799.
4. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 року. Втратив чинність згідно із Законом України від 1 липня 2014 року № 1556-VII.
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року // *Голос України*. – 04.12.2010. – № 229-230.
6. Лист Державної фіскальної служби України від 02.03.2015 № 7023/7/99-99-19-02-02-17 «Про використання статусу неприбутковості»
7. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // *Офіційний вісник України*. – 2003. – № 11 (28.03.2003). – Ст. 462.